

Теорія та методика професійної освіти

УДК 378.635.5:355.232:004.9

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19785886>

Педагогічні засади формування здатності до аналізу відкритих джерел у майбутніх офіцерів механізованих підрозділів

Польцев Ігор Вікторович

полковник, начальник кафедри тактико-спеціальних дисциплін

Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра

Сагайдачного, м. Львів, Україна <https://orcid.org/0000-0002-0703-4479>

Прийнято: 11.04.2026 | Опубліковано: 26.04.2026

Анотація: Статтю присвячено дослідженню педагогічних засад формування здатності офіцерів механізованих підрозділів до аналізу відкритих джерел у процесі професійної підготовки у військовому закладі вищої освіти. Мета статті полягає у визначенні сутності цієї здатності як педагогічної категорії та обґрунтуванні педагогічних умов і засобів її формування. Методи дослідження охоплюють аналіз, синтез, систематизацію, порівняння наукових джерел і теоретичне моделювання педагогічного процесу. У ході дослідження проаналізовано сучасні праці з проблематики OSINT, критичного й аналітичного мислення, цифрової грамотності та професійної військової освіти. Установлено, що здатність до аналізу відкритих джерел є складною інтегративною якістю, яка включає когнітивний, операційно-технологічний і рефлексивно-оцінний компоненти, вкорінена у ширший контекст аналітичного мислення та інформаційної культури офіцера і є важливою передумовою ухвалення обґрунтованих тактичних рішень. Обґрунтовано, що її формування потребує цілеспрямованої педагогічної організації навчального процесу на

засадах компетентнісного, діяльнісного, контекстного та проблемно-орієнтованого підходів. Визначено педагогічні умови, що забезпечують ефективність цього процесу: інтеграцію завдань з аналізу відкритих цифрових джерел у зміст фахових дисциплін, використання кейс-методу та ситуаційних завдань на основі реальних даних, розвиток рефлексивної культури курсантів, міждисциплінарну координацію між тактичними та інформаційними дисциплінами, а також методичну підготовленість науково-педагогічного складу до організації аналітичної навчальної діяльності. Зроблено висновок, що без системної педагогічної роботи стихійне формування цієї здатності не забезпечує належного рівня готовності майбутнього офіцера до виконання аналітичних функцій в умовах сучасного збройного конфлікту.

Ключові слова: OSINT; аналіз відкритих джерел; професійна підготовка офіцерів; аналітичне мислення; цифрова грамотність; професійна військова освіта; механізовані підрозділи.

Pedagogical foundations for developing the ability to analyze open sources in the training of future officers for mechanized units

Ihor Poltsev

Colonel, Head of the Department of Tactical and Special Disciplines

Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy, Lviv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-0703-4479>

Abstract. *The article examines the pedagogical foundations for developing the ability of officers for mechanized units to analyze open sources during their professional training at a military higher education institution. The purpose of the article is to define the essence of this ability as a pedagogical category and to substantiate the pedagogical conditions and means of its development. The research methods include*

analysis, synthesis, systematization, comparison of scholarly sources, and theoretical modeling of the pedagogical process. The study reviews contemporary works on OSINT, critical and analytical thinking, digital literacy, and professional military education. It has been established that the ability to analyze open sources is a complex integrative quality that includes cognitive, operational-technological, and reflexive-evaluative components, is rooted in the broader context of an officer's analytical thinking and information culture, and serves as an important prerequisite for making well-grounded tactical decisions. It is substantiated that its development requires purposeful pedagogical organization of the educational process based on competency-based, activity-based, contextual, and problem-based approaches. The pedagogical conditions that ensure the effectiveness of this process are identified as follows: integration of tasks involving the analysis of open digital sources into the content of professional disciplines; the use of the case method and situational tasks based on real data; the development of cadets' reflective culture; interdisciplinary coordination between tactical and information-related disciplines; and the methodological preparedness of the academic staff to organize analytical learning activities. It is concluded that without systematic pedagogical work, the spontaneous development of this ability does not ensure a sufficient level of readiness of the future officer to perform analytical functions under the conditions of modern armed conflict.

Keywords: *OSINT; open-source analysis; officer professional training; analytical thinking; digital literacy; professional military education; mechanized units.*

Постановка проблеми. Сучасне бойове середовище вимагає від офіцера не лише тактичної підготовки, а й уміння працювати з інформацією з відкритого цифрового простору. Соціальні мережі, геосервіси, супутникові знімки, відеохостинги, картографічні платформи та відкриті бази даних стали важливими джерелами відомостей для оцінки обстановки, уточнення характеристик місцевості, виявлення активності противника, перевірки окремих

фактів і підтримки ухвалення тактичних рішень. За умов сучасного збройного конфлікту здатність до аналізу відкритих джерел перетворюється на практично значущу складову професійної підготовки офіцера.

Особливо виразно ця потреба проявилася в умовах повномасштабної війни в Україні, яка засвідчила, що офіцери тактичної ланки постійно стикаються з необхідністю швидко знаходити, зіставляти, перевіряти й інтерпретувати відкриту інформацію. Такі дії безпосередньо пов'язані з оцінкою ризиків, уточненням ситуації та підготовкою обґрунтованих рішень. Водночас у системі вищої військової освіти формування цієї здатності нерідко має фрагментарний характер: окремі елементи роботи з відкритими даними включаються до змісту дисциплін епізодично, проте цілісні педагогічні засади її формування ще недостатньо опрацьовані.

Проблема дослідження полягає у суперечності між зростанням значення аналізу відкритих джерел у професійній діяльності офіцера та недостатнім педагогічним обґрунтуванням шляхів цілеспрямованого формування цієї здатності у офіцерів механізованих підрозділів. Це зумовлює потребу в науковому визначенні сутності цієї здатності як педагогічної категорії та в обґрунтуванні педагогічних засад її формування в освітньому процесі військового закладу вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукове опрацювання проблеми формування здатності до аналізу відкритих джерел у підготовці офіцерів охоплює кілька взаємопов'язаних напрямів. Передусім ідеться про дослідження відкритої розвідки та аналітичної роботи з відкритою інформацією. У працях Д. ван Пюйвельде та Ф. Табарес Рієнці [1], а також М. Баззелла [2] OSINT розглядається як цілісний процес пошуку, перевірки, інтерпретації й практичного використання відкритих даних. Окремий аспект цієї проблематики висвітлено у праці Е. Міллетт [3], де проаналізовано особливості використання відкритої інформації в умовах збройного конфлікту.

Важливий блок досліджень становлять праці з критичного мислення та цифрової грамотності. У роботі Д. Ф. Хальперн [4] критичне мислення розкривається як здатність до оцінювання аргументів, перевірки припущень і формулювання обґрунтованих висновків. Колективна праця під редакцією П. Гріффіна, Б. Макго та Е. Кер [5] акцентує значення критичного мислення й розв'язання проблем як ключових компетентностей сучасної освіти. Д. Белшо [6] розглядає цифрову грамотність як багатовимірне явище, що охоплює технічний, критичний і рефлексивний компоненти, а Е. Т'юелл [7] пов'язує інформаційну грамотність із умінням осмислювати походження, контекст і вплив інформації.

Окремий напрям утворюють дослідження проблемно-орієнтованого навчання. Праці С. Гмело-Сільвер [8] та огляд Е. Ю та К. Го [9] обґрунтовують значення проблемних ситуацій, практичних кейсів і рефлексії для розвитку аналітичного мислення та перенесення знань у професійний контекст. У контексті цього дослідження цей підхід є важливим, оскільки формування здатності до аналізу відкритих джерел неможливе поза реальним або змодельованим професійним завданням.

Ще один важливий напрям становлять праці з професійної військової освіти. У дослідженнях С. Антробуса і Г. Веста [10], Д. Паренто [11], а також Т. Вільямса [12] наголошується, що критичне мислення, робота з неоднозначною інформацією та здатність до аналітичного судження є необхідними складовими підготовки сучасного офіцера. В українському контексті проблематика розвитку цифрової компетентності офіцерів розкрита у праці О. Пінчук та А. Прокопенко [13].

Отже, сучасні дослідження створюють важливе теоретичне підґрунтя для осмислення аналізу відкритих джерел, критичного мислення, цифрової грамотності та проблемно-орієнтованого навчання. Водночас проблема цілеспрямованого формування здатності до аналізу відкритих джерел у процесі підготовки офіцерів механізованих підрозділів у системі вищої військової освіти

залишається недостатньо опрацьованою, що і зумовлює актуальність цього дослідження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявний науковий доробок у суміжних галузях, у педагогічній літературі досі відсутнє цілісне концептуальне бачення формування здатності до аналізу відкритих джерел як окремої педагогічної проблеми у підготовці офіцерів механізованих підрозділів. Наявні дослідження OSINT-методик орієнтовані переважно на фахівців розвідувального та аналітичного профілю й зосереджені насамперед на інструментальному та процедурному вимірах роботи з відкритою інформацією. Водночас педагогічні механізми формування відповідної здатності у курсантів у них фактично не розкриті. Дослідження з професійної військової освіти, своєю чергою, переважно зосереджені на командирських, управлінських, лідерських і тактичних компетентностях офіцера, тоді як інформаційно-аналітичний компонент залишається недостатньо опрацьованим.

Проблемним залишається і питання педагогічно обґрунтованої інтерпретації цієї здатності як структурованої складової професійної підготовки майбутнього офіцера механізованих підрозділів. Наразі недостатньо з'ясовано, які саме когнітивні, операційно-технологічні та рефлексивно-оцінні компоненти її утворюють, у межах яких дисциплін і міждисциплінарних зв'язків вона формується, а також які методи, форми й засоби навчання є найбільш доцільними для її розвитку. За відсутності таких науково обґрунтованих орієнтирів удосконалення змісту і методики підготовки офіцерів у цій сфері залишається фрагментарним і ситуативним.

Крім того, у науковій літературі недостатньо висвітлено педагогічні умови ефективного формування цієї здатності у середовищі військового закладу вищої освіти з урахуванням специфіки режиму навчання, структури освітніх програм, ресурсних і часових обмежень, а також характеру майбутньої професійної діяльності офіцера. Саме ці прогалини визначають актуальність і доцільність

цього дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення сутності здатності до аналізу відкритих джерел як педагогічної категорії у структурі професійної підготовки офіцерів механізованих підрозділів, а також обґрунтування педагогічних умов, методів і засобів її цілеспрямованого формування у військовому закладі вищої освіти. Актуальність цієї мети зумовлена тим, що сучасна бойова діяльність офіцера тактичного рівня дедалі тісніше пов'язана з необхідністю працювати з відкритою цифровою інформацією, тоді як у системі військової освіти відповідна складова професійної підготовки ще не отримала достатнього педагогічного осмислення та системного методичного забезпечення.

Досягнення поставленої мети передбачає послідовне розв'язання кількох взаємопов'язаних завдань. По-перше, необхідно проаналізувати сучасний стан наукового вивчення проблеми у суміжних галузях, зокрема у сфері OSINT, цифрової грамотності, розвитку критичного й аналітичного мислення, а також професійної військової освіти. По-друге, слід визначити зміст і структуру здатності до аналізу відкритих джерел як інтегративної якості майбутнього офіцера. По-третє, важливо обґрунтувати місце цієї здатності у структурі професійної підготовки офіцерів механізованих підрозділів з урахуванням реальних потреб їх службової та бойової діяльності. По-четверте, необхідно окреслити педагогічні умови, методи, форми і засоби навчання, які забезпечують ефективне формування цієї здатності в умовах військової вищої освіти. Такий підхід дає змогу створити науково обґрунтовану основу для подальшого вдосконалення професійної підготовки офіцерів механізованих підрозділів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У цьому дослідженні здатність до аналізу відкритих джерел розглядається як інтегративна якість майбутнього офіцера механізованого підрозділу, що виявляється у готовності та вмінні цілеспрямовано здійснювати пошук інформації у відкритих цифрових

ресурсах, перевіряти й критично оцінювати отримані дані, зіставляти та узагальнювати розрізнені відомості, формуючи цілісне аналітичне бачення ситуації, а також використовувати результати такого аналізу для ухвалення обґрунтованих тактичних рішень. Таке розуміння узгоджується з сучасними підходами до OSINT як не просто збирання відкритої інформації, а аналітичної діяльності, що поєднує пошук, перевірку, інтерпретацію та використання даних у процесі прийняття рішень [1, с. 542; 2].

Ця здатність не зводиться до вузькотехнічного оволодіння окремими інструментами роботи з відкритими даними, хоча операційно-технологічний компонент є її необхідною складовою. Її визначальною рисою є аналітична природа, оскільки вона передбачає порівняння, зіставлення, верифікацію, інтерпретацію та формулювання висновків. Саме тому її доцільно розглядати як педагогічну категорію, тісно пов'язану з розвитком аналітичного й критичного мислення, а не лише як технічну навичку або набір процедур [4, с. 40–43; 5, с. 7–9].

У структурному відношенні ця здатність включає три взаємопов'язані компоненти. Когнітивний компонент охоплює знання про природу відкритих джерел, їхні типи, можливості та обмеження, розуміння логіки аналітичної роботи та методів верифікації інформації. Операційно-технологічний компонент включає практичні вміння користування цифровими інструментами, пошуковими системами та платформами, навички роботи з картографічними і геопросторовими даними, а також уміння здійснювати перехресну перевірку відомостей. Рефлексивно-оцінний компонент передбачає здатність до самокритичного оцінювання аналітичних висновків, усвідомлення меж достовірності інформації та розпізнавання дезінформації, маніпуляцій і викривлених інтерпретацій. Така структура відповідає сучасним підходам, у яких OSINT-компетентність поєднує знаннєвий, процедурний і критично-рефлексивний виміри [14, с. 1–2].

Означена здатність вкорінена у ширший контекст аналітичного мислення та інформаційної культури особистості. Аналітичне мислення, за Д. Ф. Хальперн, передбачає цілеспрямоване використання когнітивних процесів для оцінювання аргументів, перевірки гіпотез і вироблення висновків [4, с. 40–43]. Стосовно роботи з відкритими даними це означає, що офіцер повинен не просто знаходити інформацію, а оцінювати її: визначати ступінь надійності джерела, враховувати можливість навмисного дезінформаційного впливу та співвідносити отримані відомості з іншими наявними даними. Подібне розуміння підтримують також дослідження з критичної інформаційної грамотності, де центральним є її критичне осмислення та контекстуалізація [7, с. 10–11].

Критична оцінка інформації в аналітичній роботі з відкритими джерелами набуває особливого значення в умовах збройного конфлікту. Публічний інформаційний простір може використовуватися як середовище для поширення хибних повідомлень, маніпулятивних наративів і навмисно викривлених даних, тому здатність до верифікації інформації та порівняння її з незалежними джерелами є не лише пізнавальною, а й безпековою вимогою [3, с. 2–3]. Відтак формування у курсантів звички до скептичної перевірки непідтверджених відомостей, уміння зіставляти різні інформаційні сигнали й розпізнавати ознаки фальсифікації слід розглядати як конкретне педагогічне завдання професійної підготовки.

У моделі цифрової грамотності Д. Белшо цифрова грамотність розглядається як багатовимірне явище, у структурі якого важливе місце посідає критичний компонент поряд із комунікативним, конструктивним та іншими сутнісними елементами [6, с. 206–210]. Для майбутнього офіцера механізованого підрозділу цифрова грамотність набуває спеціалізованого характеру, оскільки стосується не лише загальної орієнтації у цифровому середовищі, а цілеспрямованої оперативно-аналітичної роботи з конкретними видами

цифрових джерел у професійному контексті. Такий підхід узгоджується і з сучасними українськими дослідженнями розвитку цифрової компетентності в системі військової освіти [13, с. 89–90].

Педагогічну значущість цієї здатності можна належно оцінити лише з урахуванням того, як саме вона реалізується у службовій і бойовій діяльності офіцера. Офіцер механізованого підрозділу, на відміну від офіцерів суто розвідувального або аналітичного профілю, виконує насамперед командно-управлінські та бойові функції. Проте сучасні умови ведення бойових дій зробили аналітичну роботу з відкритими даними постійним елементом його діяльності, оскільки доступні цифрові ресурси дедалі частіше використовуються для моніторингу подій, уточнення просторових характеристик місцевості, перевірки повідомлень і підтримки процесу прийняття рішень [1, с. 538–539].

Йдеться, зокрема, про такі практичні контексти: попереднє вивчення місцевості та маршрутів за допомогою відкритих картографічних ресурсів і супутникових знімків; моніторинг активності противника за допомогою доступних у відкритому просторі відеоматеріалів і публікацій; оцінку наслідків вогневого ураження; верифікацію даних із поля бою через порівняння кількох незалежних джерел; виявлення позицій та засобів противника за цифровими слідами з відкритого середовища. Досвід сучасної війни в Україні також показав зростання практичного значення відкритої інформації для документування, перевірки та інтерпретації подій у зоні бойових дій, що підсилює вимоги до аналітичної підготовки командирів низового рівня [3, с. 2–3].

Це означає, що аналіз відкритих джерел є функціональним елементом тактичної компетентності офіцера. Отже, його формування повинно бути вбудоване у систему фахової підготовки цілеспрямовано, структуровано і методично обґрунтовано. Такий висновок узгоджується з підходами до професійної військової освіти, у яких критичне мислення, аналітичне оцінювання інформації та ухвалення рішень у складному середовищі

розглядаються як невід’ємні складові підготовки офіцерського складу [10, с. 78; 81; 12, с. 50–51].

Альтернативою цілеспрямованому формуванню є стихійне набуття досвіду через самостійну практику, наслідування колег або накопичення помилок у реальних умовах. Такий шлях не гарантує системності й повноти знань: курсант може оволодіти окремими прийомами роботи з відкритою інформацією, але не сформувати цілісної аналітичної культури. Крім того, він не забезпечує належної критичної рефлексії, адже стихійно набуті навички можуть закріплюватися разом із хибними уявленнями про достовірність джерел, недооцінкою ризиків дезінформації або переоцінкою власних висновків. Саме тому в сучасній педагогіці вищої освіти наголошується на необхідності спеціально організованого навчання, в якому аналітичні вміння формуються не випадково, а через структуровані освітні практики [8, с. 235–236].

Цілеспрямоване педагогічне формування означеної здатності, на противагу стихійному, передбачає послідовну роботу над усіма трьома її компонентами – когнітивним, операційно-технологічним і рефлексивно-оцінним, – а також поступове ускладнення навчальних завдань. Тут принципово важливою є педагогічна рефлексія: навчальний процес має передбачати осмислення курсантом власних аналітичних дій, виявлення помилок, зіставлення альтернативних способів перевірки інформації та оцінку надійності отриманих висновків. Без такої рефлексивної культури аналітична здатність залишається поверховою та нестійкою. Це узгоджується як із дослідженнями проблемно-орієнтованого навчання, так і з працями про критичне мислення у професійній військовій освіті, де рефлексія розглядається як ключова умова переходу від простого виконання завдання до усвідомленого аналітичного судження [10, с. 80–81].

Результати теоретичного аналізу дають підстави обґрунтувати сукупність педагогічних умов, за яких формування здатності до аналізу відкритих джерел

відбувається найбільш ефективно. Під педагогічними умовами у цьому дослідженні розуміємо сукупність організаційних, змістових і методичних чинників освітнього процесу, що забезпечують досягнення конкретного педагогічного результату. Такий підхід узгоджується із сучасними уявленнями про професійно орієнтоване навчання, у межах якого формування складних інтелектуально-практичних умінь потребує спеціально спроектованого освітнього середовища, наближеного до реальних умов майбутньої діяльності [8, с. 235–236].

Першою педагогічною умовою є інтеграція завдань з аналізу відкритих цифрових джерел у зміст фахових тактичних і оперативно-тактичних дисциплін. Ця умова передбачає, що робота з відкритими даними не ізолюється в межах окремого спецкурсу, відірваного від професійного контексту, а природно входить до навчання тактиці, вогневої підготовки, топографії та управління підрозділом. Коли курсант аналізує відкриті картографічні ресурси, супутникові знімки чи публічні цифрові матеріали як складову розробки рішення на тактичне завдання, відповідна здатність формується не формально, а в межах значущої для нього професійної ситуації. Подібний підхід відповідає сучасним поглядам на професійну військову освіту, в якій критичне мислення та робота з інформацією мають формуватися в безпосередньому зв'язку з майбутніми посадовими функціями офіцера [11, с. 47–48].

Другою педагогічною умовою є застосування кейс-методу та ситуаційних задач, побудованих на реальних відкритих даних. У сучасному розумінні кейс-метод передбачає не лише аналіз описаної ситуації, а роботу з матеріалами, максимально наближеними до реальних умов професійної діяльності. Для формування здатності до аналізу відкритих джерел це означає, що навчальний кейс має включати актуальні геопросторові дані, фрагменти публікацій з відкритих джерел, картографічні матеріали, фото- й відеодані та вимагати від курсанта самостійного пошуку, верифікації й інтерпретації інформації. Саме

робота з проблемою, що не має наперед заданого шаблонного розв'язку, створює умови для розвитку аналітичного мислення, самостійності та здатності переносити знання у практичний контекст [8, с. 242–244].

Третьою педагогічною умовою є цілеспрямований розвиток рефлексивної культури курсантів у процесі аналітичної навчальної діяльності. Ця умова реалізується через систематичне включення в навчальний процес фаз самооцінювання, колективного обговорення аналітичних висновків і письмового чи усного осмислення логіки власних дій. За такого підходу курсанти не лише виконують завдання, а й аналізують, яким чином вони здійснювали пошук, перевірку та інтерпретацію даних. Подібна практика сприяє розвитку метакогнітивних умінь, тобто здатності усвідомлювати власне мислення, виявляти когнітивні упередження та підвищувати якість аналітичних суджень. Значення цього чинника підтверджується як дослідженнями критичного мислення, так і працями з проблемно-орієнтованого навчання, у яких рефлексія розглядається як ключова умова переходу від дії до усвідомленого висновку [5, с. 8–9, 27; 8, с. 242–243].

Четвертою педагогічною умовою є міждисциплінарна координація між тактичними і технологічно-інформаційними дисциплінами. Здатність до аналізу відкритих джерел не може бути повноцінно сформована ані лише тактичними дисциплінами, ані лише технологічними курсами, оскільки вона поєднує професійно-прикладний, аналітичний і цифровий виміри. Викладачі тактичних дисциплін задають контекст застосування відповідних умінь і формують потребу в інформаційно-аналітичній роботі, тоді як викладачі інформаційних, геопросторових і технологічних дисциплін забезпечують засвоєння інструментів, процедур перевірки та способів опрацювання даних. Без такої координації підготовка набуває фрагментарного характеру, а окремі елементи вмінь не складаються в цілісну професійну здатність. Важливість поєднання цифрової компетентності, інформаційної культури й професійної підготовки

офіцера підкреслюється як у дослідженнях українських авторів, так і в ширших роботах про цифрову грамотність [13, с. 89–90].

П'ятою педагогічною умовою є спеціальна методична підготовленість науково-педагогічного складу до модерування аналітичної навчальної діяльності. Роль викладача у формуванні цієї здатності відрізняється від традиційної моделі трансляції знань. У цьому випадку педагог має виступати як організатор і спрямовувач аналітичного процесу: допомагати курсантам формулювати запитання, коригувати логіку пошуку, стимулювати критичну дискусію, привертати увагу до помилок верифікації та заохочувати рефлексію щодо зроблених висновків. Саме така модель педагогічної взаємодії є характерною для проблемно-орієнтованого навчання, де викладач не підміняє пізнавальну діяльність студента, а підтримує її розвиток через запитування, моделювання й інтелектуальне супроводження [8, с. 244–245]. У професійній військовій освіті цей підхід також пов'язується з необхідністю формувати критичне мислення через організацію відповідних інтелектуальних практик [11, с. 47].

На основі обґрунтованих педагогічних умов можна визначити найбільш доцільні методи, форми й засоби навчання. До провідних методів належать проблемно-пошуковий метод, що забезпечує активне самостійне здобуття інформації та її критичне оцінювання; метод аналізу конкретних ситуацій, або кейс-метод, який формує вміння переносити аналітичні знання у практичний контекст; дискусійний метод, що розвиває аргументоване обстоювання позиції; а також метод проєктів, який інтегрує пошук, обробку й презентацію інформації з відкритих джерел у цілісний навчальний продукт. Ефективність таких методів впливає з логіки проблемно-орієнтованого навчання, де засвоєння змісту відбувається через розв'язання складних професійно значущих задач і подальшу рефлексію щодо шляхів їх вирішення [8, с. 242–244].

Форми організації навчальної діяльності мають поєднувати практичні

заняття з елементами тактичного моделювання на основі відкритих даних, семінарські дискусії щодо достовірності джерел, тактичні навчання з включенням аналітичного компонента, а також самостійну роботу з аналізу відкритого інформаційного середовища за конкретними завданнями. Особливу цінність має самостійна аналітична робота курсанта, оскільки вона розвиває здатність до самоорганізованої інтелектуальної діяльності, що є важливою передумовою професійної автономності офіцера. Така логіка відповідає підходам до розвитку критичного мислення у військовій освіті, де наголос робиться на поєднанні аудиторної роботи, професійно орієнтованих вправ і самостійного інтелектуального опрацювання проблемних ситуацій [11, с. 47–49; 12, с. 49–50].

Засоби навчання включають картографічні та геопросторові платформи, архіви відкритих матеріалів, тематично підібрані відеофрагменти реальних ситуацій з умовами для аналізу і верифікації, а також навчальні цифрові кейси, створені на основі деперсоналізованих і педагогічно адаптованих матеріалів. Для підготовки у сфері OSINT особливо важливим є не сам по собі доступ до цифрових ресурсів, а цілеспрямоване педагогічне проєктування їх використання у навчальному процесі. Саме на цьому наголошують дослідження, присвячені викладанню OSINT та розвитку цифрової компетентності: освітня цінність цифрового середовища визначається не наявністю інструментів, а тим, як вони вписані у структуру навчального завдання та професійного контексту [14, с. 1–2].

Особливої уваги заслуговують два аспекти, що нерідко залишаються поза увагою у традиційних підходах до навчання: верифікація інформації та рефлексія аналітичного процесу. Верифікація є ключовою операційною навичкою у роботі з відкритими джерелами, оскільки будь-яка інформація, отримана з відкритого цифрового простору, потребує підтвердження з незалежних джерел, перевірки контексту, просторових характеристик, метаданих і логіки походження. У

зв'язку з цим навчання верифікації не може відбуватися абстрактно: воно потребує практичних вправ з реальними або максимально реалістичними матеріалами, у тому числі з навмисно введеними фальсифікованими елементами, які дозволяють тренувати навички критичної перевірки. Такий підхід узгоджується з сучасним розумінням OSINT як процесу, в якому пошук інформації невіддільний від її аналітичного підтвердження [1, с. 542].

Рефлексія аналітичного процесу є педагогічним механізмом переходу від виконання до розуміння, оскільки курсант усвідомлює не лише те, що саме він знайшов, а й те, яким чином мислив під час пошуку, перевірки й аналізу інформації. Включення фаз рефлексії у формі письмового звіту про аналітичний процес, усного обговорення або взаємооцінювання підсилює критичний та метакогнітивний виміри формованої здатності. Значення цього компонента послідовно підкреслюється у працях з проблемно-орієнтованого навчання та критичного мислення, де рефлексія трактується як умова стійкого перенесення інтелектуальних стратегій у нові професійні ситуації [8, с. 242–243].

Військовий заклад вищої освіти як специфічне освітнє середовище має значний потенціал для формування означеної здатності, але водночас і специфічні обмеження. До його переваг належать висока мотивація курсантів, безпосередньо пов'язана з практичною значущістю набутих умінь; можливість інтеграції аналітичних завдань у тактичні польові заняття та навчання; наявність педагогів, які розуміють професійний контекст застосування відкритих даних; а також можливість поєднання цифрових, тактичних і рефлексивних компонентів у межах єдиної системи підготовки. Водночас реалізація такого потенціалу потребує методичної готовності викладачів, міждисциплінарної взаємодії та належного розвитку цифрової компетентності в системі військової освіти, на чому наголошують і сучасні українські дослідження у цій сфері [15, с. 312–313; 16, с. 244–245].

Серед обмежень слід відзначити жорстку регламентацію навчального часу,

що ускладнює включення нових модулів без перегляду навчальних планів, нерівномірну готовність науково-педагогічного складу до застосування проблемно-орієнтованих і аналітичних методів навчання, а також потенційні обмеження щодо доступу до окремих відкритих ресурсів у межах закладу. Подолання цих обмежень потребує не лише методичних, а й організаційно-управлінських рішень на рівні кафедр і керівництва закладу, оскільки розвиток критичного мислення, аналітичної культури та цифрової компетентності у військовій освіті залежить не тільки від окремих викладачів, а й від інституційної підтримки відповідних освітніх практик [13, с. 103–104; 16, с. 242–245].

Формування здатності до аналізу відкритих джерел найбільш ефективно забезпечується у методологічному контексті поєднання кількох взаємодоповнювальних підходів. Компетентнісний підхід визначає орієнтованість навчання на досяжний практичний результат – конкретну здатність до аналітичної діяльності, а не на засвоєння абстрактних знань. Діяльнісний підхід акцентує на необхідності навчання через дію: відповідна здатність формується через виконання аналітичних завдань, їх обговорення та рефлексію. Системний підхід вимагає розгляду означеної здатності у зв'язку з іншими складовими професійної компетентності офіцера – тактичними, управлінськими, комунікативними. Контекстний підхід підкреслює, що навчання набуває реального смислу тоді, коли воно здійснюється в умовах, наближених до майбутньої професійної діяльності, а проблемно-орієнтоване навчання створює для цього належну дидактичну рамку [8, с. 235–236; 9, с. 75–76].

Методи дослідження, застосовані у цій роботі, відповідають її теоретико-аналітичному характеру: аналіз і синтез наукових джерел за ключовими напрямками проблеми, систематизація підходів до формування означеної здатності, порівняльний аналіз педагогічних умов і методів навчання, а також теоретичне моделювання структури досліджуваної здатності та педагогічних

умов її формування. Такий інструментарій є виправданим для досліджень, метою яких є концептуальне уточнення педагогічної категорії й побудова теоретичної основи для подальшого дидактичного проєктування та емпіричної перевірки.

На підставі проведеного теоретичного аналізу можна сформулювати ключові узагальнення щодо педагогічних умов, найбільш визначальних для формування здатності до аналізу відкритих джерел. Найпринциповішою з них є контекстуальна інтегрованість: означена здатність формується ефективно лише тоді, коли завдання з аналізу відкритих джерел вписані у реальний тактичний контекст, а не виступають самодостатніми техніко-інформаційними вправами. Без професійно значущого контексту аналітична діяльність втрачає мотиваційну й смислову основу, а її результати залишаються фрагментарними [11, с. 47–48].

Не менш важливою є умова системності у розвитку рефлексивної культури: формування здатності до критичної оцінки інформації потребує регулярної, а не епізодичної педагогічної уваги до рефлексивних практик. Нарешті, методична готовність педагога має системоутворююче значення, оскільки жодна з інших педагогічних умов не може бути повноцінно реалізована без викладача, здатного стимулювати аналітичне мислення, ставити продуктивні запитання й організовувати рефлексію. У дослідженнях проблемно-орієнтованого навчання та військової освіти саме така роль викладача розглядається як одна з головних передумов формування стійких інтелектуальних умінь у складному професійному середовищі [8, с. 244–245].

Висновки. Здатність до аналізу відкритих джерел є важливою складовою професійної компетентності офіцерів механізованих підрозділів, оскільки безпосередньо впливає на їхню готовність до виконання аналітичних функцій у сучасному бойовому середовищі. У межах дослідження її визначено як інтегративну якість, що поєднує когнітивний, операційно-технологічний і рефлексивно-оцінний компоненти та пов'язана з розвитком аналітичного мислення, критичної оцінки інформації, цифрової грамотності й інформаційної

культури офіцера. Обґрунтовано, що формування цієї здатності потребує не стихійного набуття окремих навичок, а цілеспрямованої педагогічної організації навчального процесу на засадах компетентнісного, діяльнісного, контекстного та проблемно-орієнтованого підходів. Визначені у статті педагогічні умови, а саме інтеграція аналітичних завдань у зміст тактичних дисциплін, використання кейсів на основі реальних відкритих даних, розвиток рефлексивної культури курсантів, міждисциплінарна координація та методична підготовленість викладачів, мають розглядатися як взаємопов'язані складові єдиної педагогічної системи, у якій провідну роль відіграє включення аналітичної діяльності у реальний тактичний контекст. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою дидактичної моделі формування цієї здатності, створенням засобів діагностики рівнів її сформованості та емпіричною перевіркою результативності запропонованих педагогічних умов і методів навчання, зокрема в умовах дистанційного та змішаного освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Van Puyvelde D., Tabárez F. The rise of open-source intelligence. *European Journal of International Security*. 2025. Vol. 10, No. 4. P. 530–544. DOI: 10.1017/eis.2024.61.
2. Bazzell M. *OSINT Techniques: Resources for Uncovering Online Information*. 10th ed. Inteltechniques, 2023. URL: <https://inteltechniques.com/book1.html> (дата звернення: 10.03.2025).
3. Millett E. Open-source intelligence, armed conflict, and the rights to privacy and data protection. *Security and Human Rights Monitor*. 2023. P. 1–22. URL: <https://www.shrmonitor.org/assets/uploads/2023/05/article-Millett.pdf> (дата звернення: 10.03.2025).
4. Griffin P., McGaw B., Care E. *Assessment and Teaching of 21st Century Skills*. Dordrecht : Springer, 2012. 348 p. DOI: 10.1007/978-94-007-2324-5.

5. Halpern D. F. Thought and Knowledge: An Introduction to Critical Thinking. 5th ed. New York : Psychology Press, 2014. 624 p. DOI: 10.4324/9781315885278.

6. Belshaw D. A. J. What is ‘digital literacy’? A Pragmatic investigation : thesis submitted for the degree of Doctor of Education (Ed.D.). Durham : Durham University, 2011. 275 p. URL: http://etheses.dur.ac.uk/3446/1/Ed.D._thesis_%28FINAL_TO_UPLOAD%29.pdf (дата звернення: 10.03.2025).

7. Tewell E. C. The practice and promise of critical information literacy: Academic librarians’ involvement in critical library instruction. College & Research Libraries. 2018. Vol. 79, No. 1. P. 10–34. DOI: 10.5860/crl.79.1.10.

8. Hmelo-Silver C. E. Problem-based learning: What and how do students learn? Educational Psychology Review. 2004. Vol. 16, No. 3. P. 235–266. DOI: 10.1023/B:EDPR.0000034022.16470.f3.

9. Yew E. H. J., Goh K. Problem-based learning: An overview of its process and impact on learning. Health Professions Education. 2016. Vol. 2, No. 2. P. 75–79. DOI: 10.1016/j.hpe.2016.01.004.

10. Antrobus S., West H. ‘This is all very academic’: Critical thinking in professional military education. The RUSI Journal. 2022. Vol. 167, No. 4. P. 18–29. DOI: 10.1080/03071847.2022.2112521.

11. Parenteau D. Teaching professional use of critical thinking to officer-cadets. Journal of Military Learning. 2021. April. P. 44–58. URL: <https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/journal-of-military-learning/Archives/April-2021/Parenteau-Critical-Thinking-1.pdf> (дата звернення: 10.03.2025).

12. Williams T. M. Education for critical thinking. Military Review. 2013. January–February. P. 49–54. URL: <https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/military->

[review/Archives/English/MilitaryReview_20130228_art011.pdf](https://www.pedagogical-academy.com/index.php/journal/about) (дата звернення: 10.03.2025).

13. Pinchuk O., Prokopenko A. Actual areas of development of digital competence of officers of the Armed Forces of Ukraine. Educational Dimension. 2021. Vol. 5. P. 89–108. DOI: 10.31812/educdim.4720.

14. Yari S., Mäses S., Männil O. A method for teaching open source intelligence (OSINT) using personalised cloud-based exercises. In: Proceedings of the 15th International Conference on Cyber Warfare and Security. 2020. URL: https://www.researchgate.net/publication/340023320_A_Method_for_Teaching_Open_Source_Intelligence_OSINT_Using_Personalised_Cloud-based_Exercises (дата звернення: 10.03.2025).

15. Тищенко М., Шкуренко О. Культурологічний підхід як методологічна основа розвитку цифрової культури офіцера. Військова освіта. 2023. № 1 (47). С. 312–320. DOI: 10.33099/2617-1783/2023-47/312-320.

16. Рахманов В. Забезпечення якості вищої військової освіти та проблеми розвитку професійної військової освіти в Україні. Військова освіта. 2023. № 1 (47). С. 242–253. DOI: 10.33099/2617-1775/2023-01/242-253.